

Innledning

I følge Rammeplan for barnehager skal vi arbeide med 7 fagområder. I aktiviteter og temaopplegg jobbes det som regel med flere områder samtidig. Vi skal sikre at barna får erfaringer og opplevelser fra alle områdene og vi skal sikre at de opplever progresjon i aktivitetene.

Vår progresjonsplan beskriver derfor hva vi skal gi barna som sikrer at de får erfaring nok til å utvikle ferdigheter innenfor et vidt læringsfelt. Dette er ferdigheter som igjen er viktig for å delta i lek og sosialt samspill. Gode og varierte opplevelser er viktig for å skape glede, nysgjerrighet og utvikling.

I progresjonsplanen er mål og aktiviteter delt inn etter alder. Dette skal gi oss føringer for hvordan vi skal utvikle aktivitetene for barna etter hvert som de blir eldre i barnehagen. Disse oppdelingene er ikke absolutte, men må alltid sees på i forhold til det enkelte barns modning og erfaringer.

Kommunikasjon, språk og tekst

MÅL	
• Et godt språkmiljø. • Barna skal oppleve glede og nysgjerrighet ved å utvikle og å mestre ulike kommunikasjonsformer. • Stimulere til språklig bevissthet samt utvikle symbol- og begrepsforståelsen. Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna får utforske og utvikle sin språkforståelse, språkkompetanse og et mangfold av kommunikasjonsformer.	
Progresjon	
1-2år	
Hva	Hvordan
• Bli kjent med billedbøker og pekebøker • Bli kjent med bøker med enkel tekst • Lære sanger med bevegelse, enkle sanger uten bevegelse, sangleker • Få kjennskap til rim og regler • Positive opplevelser med verbal og nonverbal kommunikasjon • Utvikle evne til å kommunisere i lek og samspill med andre barn	• Lese billedbøker/pekebøker sammen med barna. • Bruk av sanger og bevegelse, rim og regler i samlinger og aktiviteter. • Bruke konkrete, bevegelse og bilder som støtte til enkle sanger og fortellinger. • Lek med lyder • Mye en til en kontakt • Være til stede der barna er, på gulvet • Bruke bilder med navn i garderoben. • Støtte barna i å uttrykke sine følelser og behov ved symboler og konkrete • Gi barna tid til å uttrykke seg • Benevning • BRAVO samlinger • Samlinger • Lytte og bruke rutinesituasjoner som gode språkarenaer

2-3år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Se sammenhenger mellom ord og bilde • Øve på å gjenfortelle. • Lyttetrening. • Sette ord på ønsker og følelser • Få et første møte med symboler som for eksempel bokstaver i navnene til barna. • Få kjennskap til digitale verktøy	• Bruke bildekort, puslespill og bøker som er tilpasset alderen. • Gjenkjennerleker (eks. Kims lek) • Oppfordre til tegning og lekeskriving. • Fortelle eventyr både med og uten konkrete • Legge til rette for samtaler mellom voksen- barn og barn – barn. • Oppfordre til rollelek • Bruke rim, regler og sanger • Bruke billedbøker med enkel tekst • Gi respons på det muntlige språket • Mer avanserte sangtekster, rim, regler og eventyr • Dramatisering • Bruke spill • Oppleve spenning og glede ved høytlesning • BRAVO samling
3-4år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Bevisstgjøring på bruk av språket i konfliktsituasjoner og sette ord på følelser. • Kjenne til internett • Ta ordet og lytte til andre i samlinger. • Legge til rette for å delta i rollelek med fokus på at barna lærer seg lekekoder • Klappe stavelser og rytme i navnet sitt • Lære å uttrykke seg muntlig i gruppe • Løse konflikter ved bruk av ord	• Samtaler om felles opplevelse hver dag • Oppmuntre barna til å fortelle • Lese bøker som gir inspirasjon og nytenking • Gi barna mulighet til å bli kjent med enkeltord som symbol (ordbilder) • Høytlesning og lytte til lydbøker • Fortelle og dramatiserer eventyr med og uten konkrete. • Sang og bevegelsesleker. • Lese bøker • Lytte til musikk • Gi barna kjennskap til alfabetet • BRAVO samlinger • Gjenfortelling av bøker, eventyr. • Tilrettelegge for gode samtaler i måltidsituasjonen • Tilgjengelig skrivemateriale som kan brukes i lek

4-5år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Utvikle variasjoner innenfor språket • Utvikle det abstrakte begrepsapparatet • Preposisjoner, bøyninger verb osv. • Større kjennskap med språklyder. • Øke kjennskapen til ulike media. • Se sammenheng mellom det talte og skrevne ord. • Interesse for begynnende lekelesing og leseskriving. • Leke, improvisere og eksperimentere med rim, lyder og ord	• Leke og tulle med ord spontant og organisert • Spille spill – lotto, memory, osv. • Barna dikterer tekster, bokstaver og tall som den voksne skriver ned • Rimer og dikter. • Dramatiserer og dokumenterer • Oppmuntre til tegning og lekeskriving
5-6år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Tall og bokstaver blir en del av det daglige livet i barnehagen - Med dette øker barnas interesse for skrift og talespråk • Ha kjennskap til alfabet • Skrive sitt eget navn. • Utvikle interesse for å lytte til andres fortellinger. • Trene på å hevde sine meninger, lytte til andres og vente på tur. • Kunne gjenfortelle innholdet i fortellinger.	• Barna får møte ordbilder, bokstaver, tall og andre symboler på avdelingen. • Høytlesning, lydbøker og fortsettelsesbøker. • Mer avanserte sanger og historier som inspirasjon til fabulering og nyskapning. • Fast førskolegruppe der det jobbes med skoleforberedende oppgaver. • Trene på å skrive eget navn. • Lære å rekke opp handa når en skal si noe.

Kropp, helse og bevegelse

Mål	
• Ha et inne- og utemiljø som inviterer og inspirer til fysisk aktivitet. • Gi alle barn mulighet for fin - og grovmotoriske aktiviteter og utvikling ut fra behov, interesse og mestringsnivå. • Variert og sunt kosthold. • Gode rutiner for hygiene.	
Progresjon	
1-2år	
Hva	Hvordan
• Bli skritt for skritt bevisst egen kropp og bruken av den. • Møbler, lekeapparater og natur skal utforskes. • Vekst og utvikling gjennom kroppslig mestring. • Få finmotoriske utfordringer. • Lære navn på kroppsdelar. • Godt kosthold skal etableres. • Lære å spise og drikke selv • Bli kjent med gode vaner for hygiene. • Begynnende trening med av- og påkledning.	• På tur innenfor, og små turer utenfor barnehagens lekeområde. • Vi tilpasser det fysiske miljøet slik at det blir god plass til "tumblelek". • Enkel hinderløype. • Bevegelsessanger. • Pusle puslespill med og uten knotter. • Snakke og synge sanger om kropp/kroppsdelar • Smake på forskjellig mat og sunn mat. • La barna spise og drikke selv. • Hjelp med håndvask. • Hjelp til med å øve på av- og påkledning
2-3år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle motoriske ferdigheter og balanse • Bli bevisst kroppslige muligheter og begrensninger. • Bevisstgjøring og kjennskap til kroppsdelar. • Videreutvikle finmotorikken • Innøve pinsettgrep • Øve på å sitte i ro. • Trene på å velge pålegg og smøre selv. • Fra bleie til toalett • Lære rutiner for håndvask. • Begynnende av- og påkledning	• Litt lengre turer og turer i ulendt terreng. • Hinderløype ute og inne • Sykle, ake, klatre, balltrening, springe og hoppe • Klatring i trær og fjell f.eks. når vi er på tur. • Sangleker • Tegning, perling og øve på klipping. • Ved bruk av blyant, fargestifter og pensel • Oppmuntre til å "sitte i ro" i samlingsstund og under måltider. • La barna få smøre mat selv. • Sitte på do etter mat. • Snakke om hvorfor vi vasker hendene og når. • Gi barna tid til selv å kle av og på seg.

3-4år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikling av motoriske ferdigheter og kroppskontrollen • Bli glad i og fortrolig med sin egen kropp og at alle er ulike. • Glede over å være ute i all slags vær. • Pinsett- og blyantgrep blir mer innarbeidet • Trene på å velge pålegg og smøre selv. • Vi har fokus på et hyggelig måltid og på sunt kosthold og mangfoldige smaksopplevelser. • Vi har fokus på hygiene og renslighet. • Mer selvstendig med toalettbesøk og av- og påkledning	• Gå lengre turer i ulendt terreng. • Gi barna trygghet til å balansere på kanter, klatre, hinke, hoppe med samlende ben, og lære de å huske selv. • Legge til rette for kroppslig inne- og utelek. • Legge til rette for gode turopplevelser. • Rettleder og legge til rette for formingsaktivitet. • Bruk av tallerken og kniv ved noen måltider. • Samtaler om sunn og usunn mat, og smake på ulike smaker (skille mellom surt og søtt). • Fortelle hvordan vi skal nyse, hoste i armkroken, vaske hender etter. • Legge til rette for selvstendighetstrening mht. toalettbesøk, håndvask og av- og påkledning.
4-5år	
Hva	Hvordan
• Videreføre motoriske ferdigheter. Øve på utholdenhet i aktiviteter. • Bedre kontroll på finmotorikken. • Mer fokus på vinteraktiviteter som f.eks. å gå på ski. • Utvide forståelsen for sammenhengen mellom kosthold og helse • Få kunnskap om bakterier.	• Inspirere til utholdenhet på lengre turer. • Øve på å klippe med saks etter en strek og å fargelegge etter streker. • Klippe, lime, blyantgrep, perling og veving. • Matlaging (kutte opp frukt mm) • Skidager/akedager i barnehagen. • Forklare viktigheten av håndvask og konsekvenser av manglende håndvask. • Lage plakater om tema o.l

5-6år	
Hva	Hvordan
• Videreføre motoriske ferdigheter og utholdenhet i aktiviteter. • Stole på egen kropp og utfordre egne grenser. • Videreføre og utvide forståelsen mellom kosthold og helse. • Mer forståelse for hvordan kroppen fungerer innvendig og utvendig. • Bli mer selvstendig. • Lukte og smake på forskjellige matvarer. Skille mellom søtt og salt.	• Øve på å hoppe tau, spille fotball, ta imot ball og å balansere på en fot og snekre (håndtere redskap). • Gå lange turer. • Lære om kosthold og matens betydning for kroppens fungering. • Lære om hvordan vi ser ut inni kroppen og hvordan kroppen fungerer. • Klare toalettbesøk selv • Klare å kle seg selv, avpasset værforhold. • Gjennom å smake og lukte på forskjellige matvarer, f.eks. med bind for øyne.

Kunst, kultur og kreativitet

Mål	
• Barnehagen skal innredes og utstyres slik at det gir mulighet for kreativ leik og aktiviteter. • Barna skal introduseres for et variert utvalg av formingsmaterialer, og få erfaring med ulike teknikker og uttrykk innenfor faget. • Barna skal få erfaring og opplevelse med musikk, dans, drama og teater, litteratur, film og billedkunst. • Barna skal bli kjent med lokale tradisjoner innenfor kunst og kultur.	
Progresjon	
1-2år	
Hva	Hvordan
• Introdusere barna for formingsmateriell • Musikk, sang, dans og bevegelse • Drama	• Male, tegne, forme, lage utstilling • Synge sanger for barna, høre på musikk, gi rom for bevegelse, enkle instrumenter • Dramatisere enkle fortellinger og historier
2-3år	
Hva	Hvordan
• Bygge videre på det foregående • Bli kjent med navn på farger • Innføre flere typer formingsmateriell, • Varierte musikkopplevelser • Oppleve musikk fra ulike kulturer • Eventyr • Gi inspirasjon til kreativitet • Gi rom og materiell som inspirerer til rollelek.	• God tilgang på tegne, male, lime, plastelina • Gjenta aktiviteter • Synge, spille, høre på musikk • Dramatisere eventyr • Legge til rette for kreativitet i forming, dans sang og drama. • Ha utkleddingstøy tilgjengelig i leik. • Lekerom til rollelek.

3-4år	
Hva	Hvordan
• Bygge videre på det foregående • Lære seg farger • Mer finmotoriske aktiviteter i forming • Sangleker, bevegelsessanger, sanger med mer tekst • Fortellinger med mer tekst	• Utvide repertoar innenfor musikk og kunst, kultur • Klippe, lime, tegne med tusj og flere farger, vannmaling • Perle, små tegneoppgaver, bygge, konstruere

• Rollelek, drama, utkleddning	• Eventyr, fortellinger, drama, flere musikksjangere og konsert • Smålego, treklosser, materiell til rollelek
4-5år	
Hva	Hvordan
• Bygge videre på det foregående • Kunne flere farger, lage system, mønster • Få tegne og maleoppgaver, tegne etter modell, hodefotinger, detaljer. Blyantgrep • Sanger med flere vers, mer avanserte melodier, lytte på musikk • Eventyr, drama, teater • Utrykke følelser gjennom forming, sang musikk, drama	• Utvide repertoar i formingsmateriell, musikk, kunst og kultur, leikemateriell • Klippe, lime, perle, male, forme med kitt, byggematerialer, • Introdusere flere sanger, høre på musikk, lage sanger, instrumenter • Utkledning ift roller • Være med barna og tegne, male, bevisstgjøre ift tanker og følelser
5-6år	
Hva	Hvordan
• Bygge videre på det foregående • Detaljer i tegning, maling og forming • Tegne det du ser, oppgaver • Opptredener, ha konsert • Avansert rollelek, drama • Museum	• Utvide repertoar • Formingsmateriell som krever mer nøyaktighet, finmotorikk • Få ulike kunstopplevelser • Ulike musikkopplevelser • Sanger med masse tekst • Spille teater

Natur, miljø og teknikk

Mål	
• Barna skal få oppleve glede og undring over naturens mangfold ved å ferdes i naturen. • Få grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspillet i naturen. • Barna skal erfare hvordan teknikk kan brukes i leiken og hverdagslivet	
Progresjon	
1-2år	
Hva	Hvordan
• Legge til rette for varierte opplevelser ute. • Få mulighet til å bruke sansene og undre seg • Få kjennskap til norske husdyr	• Være ute hver dag, få erfaring med ulikt vær. • De voksne skal være gode rollefigurer og vise respekt og varsomhet i naturen når man er sammen med barna. • Ta turer utenfor barnehagens område. • Oppsøke naturlig terreng. • Gå på tur i små grupper. • Sette av god nok tid og ta utgangspunkt i barnas nysgjerrighet, interesser og forutsetninger. • Bruke bilder, sanger og pekebøker.
2-3år	
Hva	Hvordan
• Videreføre temaer fra tidligere år • Få mulighet til å utforske nye områder • Plante, så og høste inn. • Bli bevisstgjort årstidene, endringer i naturen. • Få kjennskap til hvor maten vi spiser kommer fra. • Få erfaring med Ipad.	• Dra på lenger turer. • Være aktive brukere av grønnsakshagen/drivhus gjennom sesongen. • Bruke barnas undring og nysgjerrighet i temaer om natur og dyr. • Voksne skal bevisstgjøre barna på ulike tekniske funksjoner vi omgir oss med • Tilby lekemateriell som utfordrer barnas tekniske bevissthet
3-4år	
Hva	Hvordan
• Videreføre temaer fra tidligere år • Få kjennskap til de fire årstidene. • Få kjennskap til elementene. Jord, ild, lys og vann. • Bli introdusert for kildesortering. • Få kunnskap om dyr, insekter, fisk og blomster/vekster som er naturlig i vært område.	• Gjøre aktiviteter ute som er mulige i forhold til aktuelt vær. Forming av snø, demninger/kanaler med vann, brenne bål, plukke blomster og andre naturmaterialer • Bruke grønnsakshagen/drivhus • Voksne skal bevisstgjøre barna på ulike tekniske funksjoner vi omgir oss med • Tilby lekemateriell som utfordrer barnas tekniske bevissthet

4-5år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle temaer fra tidligere år. • Lage mat. • Introdusere barna for miljøvern. • Bruke oppslagsverk ved spørsmål og undring, også digitalt.	• Gi barna oppgaver som stimulerer nysgjerrighet og kunnskap ifht. naturen og miljøet • Voksne skal bevisstgjøre barna på ulike tekniske funksjoner vi omgir oss med • Tilby lekemateriell som utfordrer barnas tekniske bevissthet
5-6år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle temaer fra tidligere år. • Lære om solsystemet og naturfenomener. • Kunnskap om hvordan mennesket og naturen er avhengig av hverandre. • Enkle kjemi/fysikk forsøk. • Gjenbruk.	• Bruke faktainformasjon i større grad enn tidligere. • få erfaringer med kjemi/fysikk. • Innhente materialer til gjenbruk.

Etikk, religion og filosofi

Mål	
• Oppleve respekt for sin kultur og religion. • Få mulighet til å tilegne seg samfunnets grunnleggende verdier og kjennskap til tradisjoner og høytider. • Få mulighet til å tilegne seg empati og utvikle konstruktive og nære relasjoner til andre mennesker. • Oppleve anerkjennende voksne som gir barna rett til å medvirke i sin egen utvikling • Oppleve voksne som inspirerer og inviterer til undring over grunnleggende spørsmål	
Progresjon	
1-2år	
Hva	Hvordan
• Markere høytider på enkelt nivå • Anerkjennelse fra voksne • Ta barna på alvor • Gi omsorg • Tilegne seg vaner for «Skikk og bruk»	• Bruke sansene og oppleve høytiden. Synge og oppleve stemningen sammen. • Være observant på kroppsspråk og mimikk. • Voksne skal handle utfra barnets signaler og utfra kunnskap om barns behov. • Hjelp barna til å vise godhet for hverandre • Takke for maten
2-3år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Undre seg sammen. • Erfaring i å dele med andre. • Erfaring med å ta egne valg. • Prate om følelser: Glad, lei seg, sint, redd. • Gjenkjenne følelser hos andre. • Utvikle evne til å vise omsorg for hverandre	• Basis høflighetsfraser, hei-hade-takk, kan jeg få? • Voksne skal sette ord på følelsene barna har, bekrefte. • Turtaking. Send hverandre ved matbordet. Velge sang før måltid, velge frukt og pålegg. • Øve på å lytte til hverandre • Voksne skal være gode rollemodeller, være bevisst på ord, kroppsspråk i forhold til hverandre. • Hjelp barna å tolke situasjoner barna imellom. • Gir rom for undring og filosofi. • Hjelp barna i konflikter. • Se og anerkjenne prososiale handlinger • Voksne skal være gode rollemodeller ift. å utvikle gode relasjoner, vise respekt for hverandre

3-4år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Trene på å tenke gjennom ting. Være nysgjerrige. • Bli bevisst på at egne handlinger påvirker andre • Barn skal erfare at: «Det er flott å være meg, det er flott å være forskjellige.» • Sette grenser for seg selv • Øve på sinnemestring. • Respektere hverandre. • Samtale og bøker om vennskap. Hva er en god venn? • Vise empati. • Bli kjent med ulike kulturer • Bli kjent med høytider og tradisjoner,	• Voksne skal være til stede blant barna, hjelpe til i konflikter. Sette ord på de ulike perspektiver. • Oppfordre til dialog blant barna. • Bruke historier, bilder bøker om følelser. • Voksne skal være lyttende, stille oppfølgingsspørsmål, være undrende i dialog med barna. • Øve på å si "nei", eller "stopp" for å sette grenser for seg selv • Øve på å sette seg inn i hvordan en annen opplever en situasjon • Tydelige voksne, tydelige grenser • Samtale og bøker om ulike kulturer og levemåter. • Samtaler i hverdagen om ulikheter, hvordan alle er viktige i et fellesskap • Markering og forberedelse til høytider, tradisjoner innenfor ulike religioner og livssyn
4-5år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Kjenne til representerte religioner • Problemløsning og selvstendig tenkning • Undring over livet (naturen, liv, død mm) • Samtale og filosofere over grunnleggende spørsmål. • Vise respekt og toleranse for hverandre i det vi sier og gjør	• Prøve å ordne opp i konflikter og jobbe spesielt med temaer som vennskap, gode sosiale relasjoner. • Være til stede for barna, forebygge og hjelpe til i konflikter. • Verne om gode leikesituasjoner der barna er i god relasjon med hverandre • Gi kunnskap om at vi er forskjellige, og at det er bra for fellesskapet. • Snakke om representerte religioner • Samarbeide med foreldre til barna med annen religion enn den kristne, i forhold til om og hva som er viktig for dem. • Bruke barnas erfaringer som utgangspunkt for samtale.

5-6år	
Hva	Hvordan
• Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Den gylne regel: Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, skal også dere gjøre mot dem. • Reflektere over hvem man er som person, og hvordan man vil være.	• Legge til rette for tid og rom for undring og filosofering over grunnleggende spørsmål. • Bruke små samtalegrupper. Eks:«Den gyldne regel» som utg til samtale. Gi kunnskap om at vi er forskjellige, og at det er bra for felleskapet.

Nærmiljø og samfunn

Mål	
• Bli kjent med samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet. • Få innsyn i ulike tradisjoner og levesett. • Få erfaringer når det gjelder demokratiske avgjørelser, og betydningen av likhet og rettferdighet. • Barna skal oppleve at de er en aktiv part og må bidra til fellesskapet i barnehagen samtidig som de blir respektert og møtt på egne behov. • Barna skal oppleve at gutter og jenter er likestilt. • Bli kjent med den samiske kulturen.	
Progresjon	
1-2år	
Hva	Hvordan
• Bli trygge på seg selv, voksne og andre barn i barnehagen. • Bli kjent i og rundt barnehagen. • Bli en del av et felleskap og erfare å måtte ta hensyn til hverandre. • Nasjonaldagen, 17. mai • Samefolkets dag, 6. februar.	• Personalet skal være trygge og nære voksne for barna, og gi omsorg på barnets premisser. • Være på stor avd, på stor avdeling i tillegg til å være på egen avdeling. Bruke uteområdet året rundt, bruke lekeplassen nede og besøke nærområdet. • Være i lek sammen med de andre barna, hvor personalet er aktivt til stede. • Se fargene i flagget, høre nasjonalsangen og andre sanger som hører nasjonaldagen til. • Se fargene i flagget, og være med i samling der vi snakker om tradisjoner og særpreg.
2-3år	
Hva	Hvordan
• Bli bedre kjent i og rundt barnehagen. • Utvide kjennskapen i nærmiljøet. • Lære å ta hensyn til hverandre. • Nasjonaldagen, 17. mai. • Samefolkets dag, 6. februar.	• Fortsette å besøke stor avd. Grønnsakshagen/nærmiljøet • Gå lengre turer og snakke sammen om hva vi ser i nærmiljøet. • Personalet skal være seg bevisst å sette ord på barnas positive handlinger ovenfor andre, og oppmuntre de til å hjelpe hverandre. • Lære fargene i flagget, høre, og synge nasjonalsangen og andre sanger som hører nasjonaldagen til.

	Lære fargene i flagget, og være aktivt med i samling der vi snakker om tradisjoner og særpreg
3-4år	
Hva	Hvordan
- Barnehagens nærmiljø. - Besøke steder i nærmiljøet. - Erfare at vi er likeverdige, uavhengig av kjønn, og deltar i felleskapet. - Nasjonaldagen, 17. mai - Samefolkets dag, 6. februar.	- Personalet jobber for at alle barn i barnehagen skal føle seg inkludert og akseptert uavhengig av kjønn. - Fargelegge flagget, lære sanger og snakke om hvorfor vi feirer nasjonaldagen. Gå i tog. - Markere samefolkets dag med å lese bøker, se på bilder og høre på samisk musikk
4-5år	
Hva	Hvordan
- Barnehagens nærmiljø - Demokratiske prinsipper, medbestemmelse. - Hvor bor vi. - Utvikle forståelse for ulike tradisjoner og skikker. - Få begynnende kunnskap om menneskerettigheter, Barnekonvensjonen. - Nasjonaldagen, 17. mai - Samefolkets dag, 6. februar.	- Videreføre besøk i og rundt barnehagen. Snakke sammen om hvordan vi kan passe på og være venner med hverandre i barnehagen. - Samtaler om konsekvenser av handling og valg. - Snakke sammen om hvilket land, kommune, område og vei vi bor i. - Samtaler om jule- og påsketradisjoner og skikker. Dåp, bryllup, begravelse, karneval, sankthans o.l kan også være temaer for samtale. - Henge opp barnekonvensjonen og ha samtaler rundt dette.
5-6år	
Hva	Hvordan
- Barnehagens nærmiljø - Besøke skolene - Barna skal erfare at de har medvirkning og er del av et demokratisk samfunn. - Hvor bor vi - Utvikle forståelse for ulike tradisjoner og skikker. - FN sin Barnekonvensjon - Nasjonaldagen, 17. mai - Samefolkets dag, 6. februar.	- Erfare at alle mennesker, uansett alder, kjønn og forutsetninger, inngår og bidrar til felleskapet i barnehagen. - Som en del av førskoleklubben. - Alle skal bli sett og hørt, men skal også erfare at de ikke alltid kan få gjennomslag for det de vil og det de mener. - Samtaler om universet, jorden, kontinenter og land, ved bruk av atlas og internett. - Kunnskap om barnekonvensjonen.

Antall, rom og form

Mål	
• Utvikle barnas matematiske kompetanse gjennom lek, styrte aktiviteter og spontane hverdagsaktiviteter • Gi barna mulighet til å utforske, og leke med tall, former og mønster	
Progresjon	
1-2år	
Hva	Hvordan
• Sortering • Begreper: Stor-liten • Finne sin egen plass, i gangen, og ved bordet • Er introdusert med tallremse, særlig 1, 2, 3	• Rydde, og sortere leker. Legge på plass. • Bygge tårn • Putte oppi, ta ut. Borte, titt tei • Sanger, rim og regler med matematisk innhold • BRAVO
2-3år	
Hva	Hvordan
• Begynnende peketelling: 1, 2, 3 • Bli kjent med tallene • Orienter seg i barnehagen, og vite hvor rommene er • Begreper: liten - mellom - stor, over – under • Erfaring med rom og plassering	• Pusle puslespill • "Gullhår og de tre bjørnene" • Bruke tall, og telling i naturlige situasjoner. • Plassering, hvor f.eks skoene skal stå • Fordele - en til meg, en til deg • BRAVO
3-4år	
Hva	Hvordan
• Kjenne til tallene opp til ti • Kjenne igjen noen geometriske figurer: sirkel, kvadrat osv. • Utforske former og mønstre • Kjenne igjen de vanligste fargene, og vite hva de heter	• "Fem små apekatter" • Jakte på former, inne og ute. • Perle, modelleringsleire, tegning • Kims lek • Konstruksjonslek (klosser, duplo/lego, puter, sand)
4-5år	
Hva	Hvordan
• Kjenne til ukedagene, måneder og de forskjellige årstidene • Tallremse til ti • Kjenne til bokstaver og tall	• Samlinger, og samtaler om ukedager, måneder og årstid • Telle fingrene • "Geitekillingen som kunne telle til ti" • "En og to og tre indianere" • "Burreli-bukk"

5-6år	
Hva	Hvordan
• Kjenne igjen symboler på en terning • Tidsbegreper: I går, i morgen, osv • Kunne navn på ukedagene og etter hvert rekkefølgen av dem • Orienter seg etter enkle kart (f.eks. skattekart) • Bli kjent med tallremse opp til 20 • Forstå sammenhengen mellom tall og mengde	• Spille spill • Oppgaver på skoleklubb • Gå på skattejakt • "Ellinga vellinga..." • Tellebøker opp til 20

Barnehagen skal ivareta barnas behov for lek

Mål	
Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barnas egen kultur. Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling. Barnehagen skal inspirere til og gi rom for ulike typer lek både ute og inne. Barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek - alene og sammen med andre.	
Hva	Hvordan
• sørge for et inkluderende fellesskap og legge til rette for at barn kan bidra i egen og andres læring • legge til rette for helhetlige læringsprosesser som fremmer barnas trivsel og allsidige utvikling • være oppmerksomme på barnas interesser og engasjement og legge til rette for læring i ulike situasjoner og aktiviteter • støtte og berike barnas initiativ, undring, nysgjerrighet, kreativitet, læringslyst og tiltro til egne evner • utvide barnas erfaringer og sørge for progresjon og utvikling i barnehagens innhold • støtte barnas refleksjoner rundt situasjoner, temaer og fenomener og skape forståelse og mening sammen med dem • sørge for at alle barn kan få rike og varierte opplevelser og erfaringer, utfordringer og mestringsopplevelser. •	• Inspirere til ulik type lek både ute og inne • Variere lekemateriell og legge til rette for lekegrupper • Støtte og delta i barns lek • Ha jevnlig refleksjoner på avdelingsmøte om barns lek og voksnes rolle i leken. • Bruke praksisfortellinger som grunnlag for refleksjon • Legge til rette for fellesreferanser i leken • Bruke barns interesser og tilrettelegge for lek i barnehagen • Være til stede som voksen i barns uttrykk, begeistring og nysgjerrighet • Legge til rette for mestring

Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap

Mål	
Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Barnas selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov.	
Hva	Hvordan
• støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan få leke med andre, oppleve vennskap og lære å beholde venner • samtale om normer for samhandling og invitere barna til å utforme normer for samhandling i fellesskap • støtte barna i å ta andres perspektiv, se en sak fra flere synsvinkler og reflektere over egne og andres følelser, opplevelser og meninger • støtte barna i å sette egne grenser, respektere andres grenser og finne løsninger i konfliktsituasjoner • forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre.	• Jobbe forbyggende med tema som vennskap, fellesskap og inkludering • Støtte og veilede barn i relasjoner og samhandling • Ha jevnlig refleksjoner i personalgruppen rundt enkeltbarnets trivsel og gruppedynamikk • Støtte barn i deres eget uttrykk • Støtte og hjelpe barn å sette ord på følelser • Jobbe for at alle barn skal kjenne på følelsen av fellesskap og gruppesamhold • Forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre. • Bruke tiltaksplaner i arbeidet med både gruppe og enkeltbarn

Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg

Mål	
Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal gi barna mulighet til å utvikle tillit til seg selv og andre. I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring. Personalet skal arbeide for et miljø som ikke bare gjør barna til mottakere av omsorg, men som også verdsetter barnas egne omsorgshandlinger.	
Progresjon	
Hva	Hvordan
• ivareta barnas behov for fysisk omsorg, inkludert behov for ro og hvile • legge til rette for at barna kan knytte seg til personalet og til hverandre • sørge for at alle barn opplever trygghet, tilhørighet og trivsel i barnehagen • møte alle barn med åpenhet, varme og interesse og vise omsorg for hvert enkelt barn • være lydhør for barnas uttrykk og imøtekomme deres behov for omsorg med sensitivitet • støtte og oppmuntre barna til å vise omsorg for andre og til selv å kunne ta imot omsorg • bidra til at barna kan utvikle tillit til seg selv og andre.	• Sørge for at ALLE barn får dekket sitt behov for fysisk omsorg, inkludert ro og hvile • De voksne tar ansvar for relasjonen • De voksne er ansvarlig for å sørge for trygghet til personalet • Sørge for trygghet og tilhørighet • Møte ALLE barn med åpenhet, varme og interesse. • Være oppmerksom i leveringssituasjonen

Barnehagen skal fremme danning

Mål

Barnehagen skal støtte barna i å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen og bidra til å legge grunnlag for modig, selvstendig og ansvarlig deltakelse i demokratiske fellesskap. Barnehagen skal fremme samhold og solidaritet samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå felles verdier og normer som er viktige for fellesskapet. Barnehagen skal bidra til å fremme barnas tilhørighet til samfunnet, natur og kultur.

I barnehagen skal barna få delta i beslutningsprosesser og utvikling av felles innhold. Barna skal støttes i å uttrykke synspunkter og skape mening i den verden de er en del av. Gjennom samspill, dialog, lek og utforsking skal barnehagen bidra til at barna utvikler kritisk tenkning, etisk vurderingsevne, evne til å yte motstand og handlingskompetanse, slik at de kan bidra til endringer.

Progresjon

Hva	Hvordan
• tilrettelegge for meningsfulle opplevelser og støtte barnas identitetsutvikling og positive selvforståelse • støtte barnas aktivitet, engasjement og deltakelse i fellesskapet • synliggjøre og verdsette ulike behov, meninger og perspektiver i fellesskapet • legge merke til, anerkjenne og følge opp barnas perspektiver og handlinger • utfordre barnas tenkning og invitere dem inn i utforskende samtaler • synliggjøre og fremheve mangfold og ulikhet som grunnlag for opplevelser, utforsking og læring.	• se og bekrefte hvert enkelt barn • være anerkjennende • utfordre barns tenkning og engasjere seg i barns utforskende samtaler • synliggjøre og fremheve mangfold og ulikhet og bruke det som grunnlag for opplevelser og læring • bidra til forståelse av felles verdier og normer som er viktige for fellesskapet • fremme barns tilhørighet til samfunnet, natur og kultur • bidra til at barn utvikler kritisk tenkning, etisk vurderingsevne, evne til å yte motstand og handlingskompetanse slik at de kan bidra til endringer.

Barnehagen skal fremme kommunikasjon og språk

Mål

Barnehagen skal være bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling. Gjennom dialog og samspill skal barna støttes i å kommunisere, medvirke, lytte, forstå og skape mening. Barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk, herunder tegnspråk. Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling. I barnehager for samiske barn i samiske distrikt skal barnehagen fremme barnas samiskspråklige kompetanse.

Progresjon

Hva	Hvordan
• anerkjenne og respondere på barnas ulike verbale og non-verbale uttrykk og støtte deres språkutvikling • stimulere barns verbale og non-verbale kommunikasjon og legge til rette for at alle barn involveres i samspill og i samtaler • sørge for at alle barn får varierte og positive erfaringer med å bruke språk som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser • være bevisst på sine roller som språklige forbilder og være lydhøre i kommunikasjon med alle barn • følge med på barnas kommunikasjon og språk og fange opp og støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive, eller som har sen språkutvikling • bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen, støtte flerspråklige barn i å bruke sitt morsmål og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norsk-/samiskspråklige kompetanse.	• Bekrefte og anerkjenne barns uttrykk • Legge til rette for hvert enkelt barns språklige utvikling • Gjennomføre lekegrupper/språkgrupper • Sørge for varierte og positive erfaringer med å bruke språket som et kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser • Fange opp og støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklige aktive eller som har sen språkutvikling. • Bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen • Støtte flerspråklighet - Bruke BRAVO som et verktøy for en god språkutvikling

Barns medvirkning

Mål

Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet, jf. barnehageloven § 1 og § 3, Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon art. 12 nr. 1. Barna skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planleggingen og vurderingen av barnehagens virksomhet. Alle barn skal få erfare å få innflytelse på det som skjer i barnehagen.

Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Også de yngste barna og barn som kommuniserer på andre måter enn gjennom tale, har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår. Barnehagen må observere og følge opp alle barns ulike uttrykk og behov.

Barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet. Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta.

Progresjon

Hva	Hvordan
Ivareta barns rett til medvirkning	- Være bevisst barns ulike uttrykksformer - Tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnets alder, erfaringer, behov og forutsetninger - Gi barn innflytelse i planleggingen av barnehagehverdagen - Observere og følge opp alle barns ulike uttrykk og behov - Barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet

Samarbeid mellom hjem og barnehage

Mål

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling, jf. barnehageloven § 1. Betegnelsene «hjemmet» og «foreldrene» omfatter også andre foresatte. Barnehagen skal ivareta foreldrenes rett til medvirkning og arbeide i nært samarbeid og forståelse med foreldrene, jf. barnehageloven § 1 og § 4. Samarbeidet mellom hjemmet og barnehagen skal alltid ha barnets beste som mål. Foreldrene og barnehagens personale har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling. Barnehagen skal legge til rette for foreldresamarbeidet og god dialog med foreldrene. Foreldresamarbeidet skal både skje på individnivå, med foreldrene til hvert enkelt barn, og på gruppenivå, gjennom foreldrerådet og samarbeidsutvalget. På individnivå skal barnehagen legge til rette for at foreldrene og barnehagen jevnlig kan utveksle observasjoner og vurderinger knyttet til enkeltbarnets helse, trivsel, erfaringer, utvikling og læring. Barnehagen skal begrunne sine vurderinger overfor foreldrene og ta hensyn til foreldrenes synspunkter. Samarbeidet skal sikre at foreldrene får medvirke til den individuelle tilretteleggingen av tilbudet. Både foreldrene og personalet må forholde seg til at barnehagen har et samfunnsmandat og verdigrunnlag som det er barnehagens oppgave å forvalte. Barnehagen må tilstrebe at barnet ikke kommer i lojalitetskonflikt mellom hjemmet og barnehagen.

Intensjonen med foreldreråd og samarbeidsutvalg er at disse ordningene skal gi mulighet for å ivareta foreldrenes kontakt med barnehagen på en aktiv måte. Foreldrerådet skal fremme foreldrenes fellesinteresser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø. Foreldrerådet skal bli forelagt saker som er viktige for foreldrenes forhold til barnehagen. Det kreves samtykke fra foreldrerådet dersom foreldrebetalingen settes høyere enn den fastsatte maksimalgrensen. Samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ. Samarbeidsutvalget skal bli forelagt saker som er viktige for barnehagens innhold og virksomhet, og for forholdet til foreldrene. Samarbeidsutvalget skal fastsette barnehagens årsplan. Øvrige saker av viktighet er for eksempel forslag til budsjett eller driftsendringer.

Progresjon

Hva	Hvordan
• Sørge for god daglig kommunikasjon mellom hjem og barnehage • Sørge for at foresatte kan møtes • Sørge for god kommunikasjon med barnehage for hver enkelt foresatt • Sørge for felles arena for foresatte i barnehagen • Sørge for at barnehagen har et samarbeidsutvalg • foreldreundersøkelse	• Ta ansvar for kommunikasjonen mellom hjem og barnehage • Beherske bruk av barnehagens digitale verktøy • Sørge for møtesteder for foreldrene • Opprettholde kontakten mellom hjem og barnehage. • Gjennomføre foreldreundersøkelse så foreldrene kan gi sin stemme og mening om barnehagen • Gjennomgå foreldreundersøkelsen i personalet og reflektere og vurdere svarene